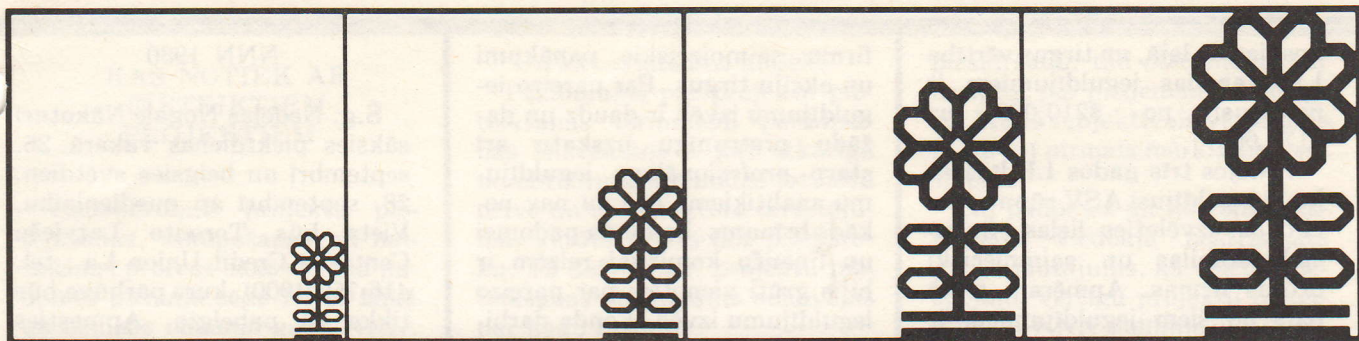

1980. gada maijā

num. 28

Latviešu fonda apkārtraksts

FONDA IEGULDĪJUMI

Latviešu fonda finansiālā bāze ir dalībnieku ziedojumi un aizdevumi, kurus fonds iegulda. Ienākumus no ieguldījumiem fonds piešķir dažādiem kulturāliem un izglītības projektiem. Šajā rakstā došu īsu pārskatu par fonda līdzekļu ieguldīšanu.

Par LF ieguldījumiem atbildīga ir LF padome. Tā pieņem vadlīnijas ieguldījumu apsaimniekošanai un apstiprina finanču komisiju, kas padomei sniedz padomu ieguldījumu lietās. Finanču komisijā pašlaik aktīvi darbojas padomes locekļi Stanislavs Dulevskis un Andris Padegs; kas ir komisijas priekšsēdis. Padome arī pieaicina un apstiprina ieguldījumu speciālistus, kuri sadarbībā ar finanču komisijas priekšsēdi apsaimnieko ieguldījumus. Ieguldījumu tirgus analizēm, kā arī pērkamo un pārdodamo vērtspapīru izvēlei, šie speciālisti izmanto to ASV vai Kanadas firmu resursus, kurās viņi darbojas. Kanadā LF ieguldījumus jau daudzus gadus apsaimnieko Ēriks Savičs. ASV kopš 1977. gada šo darbu veic Jānis Stankevics. Austrālijā fondam pašlaik ir ap \$2.000 (šīnī rakstā visas summas ir ASV dolaros). Fonda pārstāvis Austrālijā Aleksandrs Zariņš dalībnieku iemaksas deponē Austrālijas latviešu kreditkooperatīvā.

Fonda pamatideja ir nodrošināt līdzekļus latviskās kultūras un izglītības darbam, lai tas ne-

Darbība

būtu atkarīgs no gadskārtējiem ziedojumiem. Tādēļ viens no galvenajiem ieguldījumu principiem ir saglabāt dalībnieku aizdotās vai ziedotās summas. Tas nozīmē, ka ieguldījumu izvēlei ir jābūt konservatīvai, kapitālu neriskējot lielas peļņas dēļ. No otras puses fonds atzīst, ka jādara viss iespējamais, lai mūsu latviskā sabiedrība pastāvētu. Fonda kapitālam nebūs nozīmes pēc 50 gadiem, ja, fondam kapitālu taupot un atbalstu sabiedrībai ierobežojot, mēs asimilēsimies un mūsu sabiedrībā un kulturālā dzīve iznīks tuvākajos gados.

Šo apsvērumu dēļ, fonds nemēģina neitralizēt inflācijas radīto kapitāla pirktspējas sarukšanu, un gandrīz visus ieguldījumu ienākumus izlieto piešķirumiem. Rezultātā iemaksātā kapitāla vērtība dolaros saglabājas un pat pieaug, bet tā pirktspēja kļūst mazāka. Ar to ir jārēķinās visām organizācijām, kas dzīvo no ieguldītā kapitāla augļiem.

Fonda kopējā vērtība, rēķinot ieguldījumu piršanas cenu, šī gada 31. janvārī bija — ASV \$406,000. No šīs summas Kanadā bija ieguldīts \$210,000 rūpniecību obligācijās ("bonds") un \$17,000 vienā hipotēkā ("mortgage"), bet \$102,000 bija ieguldīts rūpniecību akcijās ASV. Dažādos banku kontos bija \$76,000.

Viens no drošākajiem ieguldījumu objektiem ir valsts un finansiāli stabila firmu obligācijas. Seit naudas saņēmējs apsolās atmaksāt pilno aizdevumu un starplaikā maksā procentus. Septiņdesmito gadu vidū lielākā daļa fonda līdzekļu tika ieguldīti Kanadas rūpniecību obligācijās, kur stabilas firmas maksāja 8—12%. Tas bija vairāk nekā varēja dabūt uz līdzīga veida ieguldījumiem ASV. Rēķinot uz piršanas cenu, šie ieguldījumi caurmērā ienes 9.7%. Bet kaut arī obligācijas ir drošas (un tās ir izdevīgas, kad procentu likmes kritas), to tirgus vērtība samazinās, kad procentu likmes kāpj. Iemeslu cenas svārstībai parāda sekojošais ļoti vienkāršotais piemērs: ja \$1,000 obligācija tiek pārdota ar 9% likmi un nākošajā gadā likme obligāciju tirgū pieaug uz 10%, tad šīs obligācijas tirgus vērtība kritīsies, lai 90 dolaru gada ienākums jaunajam īpašniekam dotu apmēram 10% peļņu. Cena nenoies lejā uz \$900, jo, obligāciju atmaksājot, firma īpašniekam samaksās pilnus \$1,000, un šis \$100 pieaugums arī ir jāuzskata par daļu no peļņas. Bet šī peļņa ir jārēķina uz visu obligācijas mūžu, kas var būt 20—25 gadi. Tā kā procentu likmes tagad ir nepiedzīvoti augstas (aizdevumu likmes labākajiem banku klientiem nesen bija ap 7%, tagad tās ir ap 20%), obligāciju cenas ir

nospiešanas lejā, un tirgus vērtība LF Kanadas ieguldījumiem ir nokritusi no \$210,000 uz \$172,000.

Pēdējos trīs gados LF līdzekļus ir ieguldījusi ASV rūpniecību akcijās, izvēloties lielas, finansiāli stabilas un saimnieciski drošas firmas. Apmēram trešā daļa no šiem ieguldījumiem ir elektrības un gāzes firmās ("utilities"), kas maksā samērā lielas dividendes (10—13%). Tās ir drošas tajā ziņā, ka to tirgus ir nodrošināts un to ienākumi un peļņa ir zem valsts kontroles. No otras puses, šie apstākļi ierobežo firmu augšanas iespējas. Tā kā šī rūpniecība parasti izdara samērā lielus aizņēmumus, tad procentu likmes iespaido peļņu un pašlaik šo firmu akciju cenas ir zemas. Daļas LF ieguldījumu ASV akcijās galvenais nolūks ir kapitāla pieaugšana un nevis dividendes. Te pieskaitāmi LF ieguldījumi banku, naftas rūpniecības, aviācijas un aizsardzības rūpniecības akcijās.

Kopā ieguldījumi tagad ir kādās 15 ASV firmās. ASV ieguldījumu tirgus vērtība uz 31. janvāri bija \$97,000, neieskaitot peļņu uz jau pārdotiem ieguldījumiem. Šeit jāpiezīmē, ka ienākumus izlietojot fonds nešķiro procentes, dividendes un kapitāla pieaugumu. Bieži šie ienākumu veidi ir izmaināmi (skatīt minēto piemēru par procentu likmes iespaidu uz obligāciju cenām).

Brīvo ASV naudu LF tur īstermiņa vērtspapīros, tā saucamajā "cash management" fondā, kur procentu likmes mainās ik dienas un kur pašlaik maksā pāri par 13%. Līdzīgu procentu likmi LF iegūst arī par brīvo naudu Kanadā. Caurmērā uz \$406,000 (ieguldījumu pirkšanas cena) fonds uz 31. janvāri pelnīja 9.3%. Uz ieguldījumu pašreizējo tirgus cenu, kas 31. janvāri bija \$363,000, ienākums bija 10.3%.

Katrs ieguldījums saistās ar zināmu risku, ko noteic valsts ekonomiskais stāvoklis, inflācija, procentu likmes, individuālo

firmu saimnieciskie panākumi un akciju tirgus. Par pareizo ieguldījumu izvēli ir daudz un dažādu pretrunīgu uzskatu arī starp profesionāliem ieguldījumu analītiķiem. Tad nu nav nekāds brīnums, ka fonda padomei un finanču komisijai reizēm ir bijis grūti vienoties par pareizo ieguldījumu izvēli. Fonda darbiniekiem vēl grūtības rada pa ASV un Kanadu izkliedētās dzīves vietas, kas samazina iespējas, kopā sanākot, uzskatus kārtīgi izdebatēt.

Visumā LF mēģina līdzekļus sadalīt pa dažādiem ieguldījumu veidiem, lai tie nebūtu pārlietu atkarīgi no viena veida tirgus. Šai ziņā LF darbojas līdzīgi daudzām citām organizācijām, kas balstās uz ieguldījumu augļiem, kā pensiju fondiem un privātām koledžām. Tā kā iemaksas fondā ir trīs valūtās — ASV, Kanadas un Austrālijas, tad fondam ieguldījumu izvēles jautājumos ir vēl viena dimensija — kādā zemē līdzekļus ieguldīt un kad pārvest. Šis jautājums bija sevišķi kritisks pirms pāris gadiem, kad Kanadas dolars sāka kristies salīdzinājumā ar ASV dolaru. Skatoties atpakaļ, fondam vajadzēja līdzekļus pārvest un ieguldīt ASV vai vēl labāk, ieguldīt jenās Japānā. Bet izvērtējot pagātnei ir daudz vieglāk būt nemaldīgam nekā pareģojot nākotni. Pašlaik jaunie līdzekļi tiek ieguldīti ASV.

Andris Padeģis

Finanču komisijas priekšsēdis

FONDA PĀRSTĀVIS AUSTRĀLIJĀ

Fonda padome savā 1980. gada 2. marta sēdē nolēma aicināt Aleksandru Arvīdu Zariņu, kas līdz šim pārstāvēja fondu Austrālijā, uzņemties savā kontinentā arī dalībnieku maksu iekasēšanu. Zariņa kungs ir laipni piekritīgs. LF dalībnieki Austrālijā ir lūgti savus maksājumus sūtīt uz šādu adresi: A.A. Zariņš, 16 Ferntree Road, Engadine, NSW 2233, Australia.

NNN 1980

Š.g. Nēdēlas Nogale Nākotnei sāksies piektdienas vakarā, 26. septembrī un beigsies svētdien, 28. septembrī ap pusdienlaiku. Vieta būs Toronto Latviešu Centrs (4 Credit Union La.; tel. 416-759-4900), kura pārbūve būs tikko kā pabeigta. Apmesties var Centram blakus esošā viesnīcā: Toronto Don Valley Holiday Inn (istabas var rezervēt caur jebkuru Holiday Inn viesnīcu).

Galvenā programma būs par tematu: "Mūsu sabiedrība un LF kultūras un izglītības darbā pēdējos un nākošajos desmit gados."

NNN laikā, 27. septembrī, Toronto izrādīs B. Rubesas (teksts) un D. Štauveres-Aperānes (mūzika) dziesmu spēli "Varoņdarbi". (Biļetes var pasūtīt pie I. Stārasta, 28 Henry St., Toronto, Ont., Canada; tel. 416-368-8790.)

SĒKLAS NAUDA

Savā š.g. 1./2. marta sēdē, Ņujorkas DV namā, LF padome piešķir sēklas naudu šādiem projektiem:

— Minesotas latviešu organizāciju un draudžu padomei \$500. Daļēja stipendija pētniecības asistentam, kas apstrādās materiālus par latviešiem Minesotas Universitātes Imigrācijas vēstures pētniecības centrā.

— Rakstu krājumam "Jaunā Gaita" \$1000 aizdevumu satura rādītāja iespēšanai.

— 1. Eiropas kokļu dienām Minsterē (E. Zeile-Annus) \$800.

— ALA Augstākās izglītības nozarei (vad. V. Muižnieks) \$500 jauno skolotāju sagatavošanas programmu komisijas izdevumiem.

27. apkārtraksta jauno dalībnieku sarakstā izlaists:
795 Saules jostas ansamblis
Roseville, NSW, Austr.

KAS NOTIEK AR PIETEIKTIEM PROJEKTIEM

Gadskārtējais projektu pieteikšanas, sakopošanas un balsošanas process sākās jaunā padomes pirmajā sēdē NNN laikā un beidzās nākamā gada NNN. Savā pirmajā sēdē padome izvērtē iepriekšējā gada norādījumus projektu pieteicējiem un pieteikumu anketas, nosaka nākamā gadā piešķiramo summu un projektu pieteikšanas termiņus. Drīz pēc tam rakstu par šīnī sēdē pieņemtiem lēmumiem nosūta trimdas latviešu laikrakstiem visos kontinentos.

Sāk ienākt norādījumu un pieteikumu anketu pieprasījumi, izpildītās anketas un atbildes uz papildus informācijas pieprasījumiem nepilnīgi izpildītiem projektu pieteikumiem. Apmēram mēnesi pēc noliktā pieteikumu termiņa projektu pieteikumu pārzinis sastāda īsus aprakstus par ienākušiem pieteikumiem un tos nosūta visiem padomes locekļiem. Pavasara sēdē padome apskata visus pieteikto projektu materiālus.

Padome noraida projektus, kuri neatbilst LF mērķiem un kuru iesniegtā informācija ir tik nepilnīga, ka balsotājiem būtu grūti tos izvērtēt. Ja padome atzīst to par vajadzīgu, tad tā lūdz speciālistu novērtējumus par pieteiktiem projektiem.

Kad visa pieprasītā informācija ir ienākusi, pieteikumu pārzinis sastāda projektu aprakstus no iesniegtajiem materiāliem. Šo aprakstu nolūks ir LF dalībniekiem dot iespējami pilnīgu un vienlīdzīgu informāciju par visiem balsošanā nodotiem projektiem. Divus mēnešus pirms NNN LF sekretārs izsūta šos aprakstus un balsošanas materiālus visiem fonda locekļiem. Balstīgo dalībnieku iesūtītās balsošanas zīmes sakopo un saskaīta revīzijas komisija un rezultātus paziņo padomes priekšsēdim īsi pirms NNN.

Un kā tas īstenībā notiek?

Paziņojuma par projektu pieteikšanas termiņiem parādīšanās laikrakstos ir ļoti atkarīga no notikumiem trimdas latviešu dzīvē un no redaktora izvērtējuma, kurām ziņām dot priekšroku. Tā dažreiz LF projektu pieteikšanas paziņojums nokavējas par kādu mēnesi.

Projektu pieteikumu norādījumu un pieteikumu lapu pieprasījumi ienāk lēnām un paši projektu pieteikumi vēl lēnāk. Šis temps tomēr sāk drudzaini augt, kad tuvojas projektu pieteikšanas termiņš. Paši pieteikumi ir ļoti dažādi. Ir projekti, kuri ir ļoti pārdomāti, sīki izstrādāti, un gatavi nodošanai LF dalībniekiem. Citi ir tikai aptuvena autora iedoma.

Ir tādi projektu pieteikumi, kuru budžeta aprēķins skan sekojoši: "Apmēram \$20.000." Atbilde uz pieprasījumu dot sīkāku budžeta aplēsi ir: "Izdevumi būs starp \$20.000 un \$30.000." Šāds pieteikums, protams, nenonāk pie balsotājiem. Ir bijuši gadījumi, kad projekta pieteicēja atbilde papildus informācijas pieprasījumam skan šādi: "Jūs tikai meklējat kādu iemeslu manu projektu noraidīt." Kādreiz arī aizķeras pieteiktās rekomendācijas.

Arī tehniskais darbs, visus materiālus sakopojot un sagatavojot izsūtīšanai LF dalībniekiem, kādreiz nokavējas. Šim un citiem pieminētiem trūkumiem ir loģisks izskaidrojums — kā projektu pieteicēji, tā LF padome veic visus šos darbus savā, tā saucamā, brīvā laikā. Diemžēl, šī brīvā laika kādreiz pietrūkst.

Projektu pieteikšanas un izvērtēšanas kārtības viens mērķis ir izmeklēt vērtīgākos projektus un dot tiem vajadzīgos līdzekļus. Otrs mērķis ir dot LF locekļiem iespēju aktīvi piedalīties fonda darbībā. Šo mērķu sekmiņa sasniegšana ir atkarīga kā no padomes, tā no visiem fonda dalībniekiem. Tā kā apmēram puse no balstītajiem dalībniekiem piedalās balsošanā par līdzekļu

piešķiršanu, tad otro mērķi var uzskatīt par pieņemami sasniegtu. Mans subjektīvais vērtējums ir, ka arī pirmais mērķis tiek sasniegts.

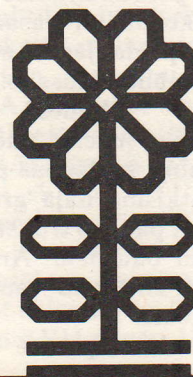
No padomes un no fonda dalībnieku viedokļa neatrisināts paliek jautājums, kā veicināt iespējami vērtīgu projektu pieteikumus. NNN dalībnieku pilnsapulcēs un padomes sēdēs ir runāts par jaunu, vērtīgu projektu piesaistīšanu.

Vai Jums ir ieteikumi, kā uzlabot projektu izvērtēšanas procesu? Vai Jūs būtu ar mieru palīdzēt šī procesa tehniskajā darbā? Lūdzu, rakstiet vai zvaniet jebkuram padomes loceklim vai apkārtraksta redaktoram.

Juris Petričeks

JAUNA GRĀMATA

Aplūkojot attēlos un lasāt par latviešu imigrantiem Kanadā, kuri tur ieradās pagājušā gadsimta beigās un šī gadsimta sākumā! Nesen iznākusi LF pabalstītā arch. Paula Kundziņa grāmata "Latviešu imigrācijas sākumi Albertas provincē Kanadā un Kārļa Pļaviņa sēta." To var pasūtīt no: Apgāds GAUJA (Rob. Krūklītis), P.O. Box 1594, East Lansing, MI 48823, USA. Cena: ASV \$18, Kan. \$21.

Nākotne

VIDUSSKOLNIEKU LATVISKĀS ZINĀŠANAS

Jau 11 gadus ALA-s Izglītības birojs ir rīkojis ikgadējas latviešu skolu audzēkņu sacensības — agrāk Nopelnu stipendiju sacensības, tagad ALA Izglītības biroja sacensības. To sākotnējais mērķis bija izraudzīt labākos no labākajiem zināšanās ticības mācībā, latviešu valodas vārdu izpratnē, gramatikā, literatūrā, Latvijas ģeografijā, vēsturē un aktuālītātēs/sabiedriskās zinībās pamatskolu un ģimnaziju/vidusskolu grupā un apbalvot ar stipendijām latviskās izglītības turpināšanai.

Pēdējos gados šī sacensība vairāk izmantota latviešu skolu audzēkņu zināšanu izvērtēšanai un arī pētīšanai. Pirmo reizi sīku analīzi IB izdara par 1978.g. pārbaudījuma darbiem un nupat pabeigta arī 1979.g. darbu analīze.

Izvērtēti 84 pamatskolu 8. klases audzēkņu darbi. Vidusskolu pārbaudījumi notika pavasarī ziemas vidusskolām, kuros piedalījās arī neliela daļa no vasaras vidusskolu audzēkņiem. Lai izvērtētu arī lielāko daļu, kas pavasara pārbaudījumos nepiedalījās, pag. gadā pirmo reizi notika pārbaudījums vasaras vidusskolām (2.—4. kl.). Tajos piedalījās 187 audzēkņi no Beverīnas un Garezera vidusskolām, bet Kursa tajos nepiedalījās. Pavasara pārbaudījumos no ziemas vidusskolām un vasaras vidusskolām piedalījās 86 audzēkņi.

Ko rāda vidusskolnieku atbildes?

I Ticības mācībā audzēkņi uzrāda labas zināšanas par Bibli, bet katķisma daļā grūti nācies ierakstīt pareizo trūkstošo vārdu daļā par baušļiem. Arī baznīcas vēsturē zināšanu caurmērs samērā zems.

II Vārdu izpratnē pavasara

pārbaudījumā lielākais skaits zinājuši nozīmi vārdam “pirts” (99,3%), vismazākais — vārdam “ilknis” (liela daļa domā, ka tas ir “ilksis”). Vasaras vidusskolu grupā grūtākie vārdi izrādījušies “ruds” (domā, ka tas ir minerāls), “pavalgs” (zirga pāvada), “dūrainis” (ērķšķis). Vārds “dzerve” sajūk ar “dzērvēne”, “drupatas” ar “drupas”.

III Gramatika. Šeit tāpat kā pamatskolu grupā labi prot noteikt vārdu šķiras (ap 85%), bet grūti gājis ar lietvārdu, kādeņu, noriseņu locīšanu (pēdējiem — pavēles izteiksme, piem., pīrkt — pīrc, pīrciet!; īstenības izteiksmē vārdam “slaucīt” pagātne — mēs “slaucām”). Ļoti labi prot noteikt un darināt divdabjus (ap 90%), arī lietot pieturas zīmes (ap 75—80%).

IV Literatūrā zināšanas par tautas gara mantām labas, bet neizprot to saturu, piem. darba mīlestību, saticību, utt. (Akmenis, kas rit, nesūno — saturu sapratuši tikai 32%). Tas pats sakāms arī par lasītiem literāriem darbiem. Vasaras vidusskolu literatūras caurmēra atzīme ir augstāka nekā ziemas vidusskolām, kas norāda uz lielāku lasīšanai un pārrunāšanai veltīto laiku.

V Latvijas ģeografija. Pārsteidz paviršība un vispārējo zinību trūkums (piem., no aitām iegūst sviestu, spalvas, no bitēm — vīnu un sveķus). Ļoti slikti prot orientēties Latvijas kartē. Ļoti labi zina tikai 3 Latvijas pilsētu atrašanās vietas (Rīga, Liepāja, Ventspils — 95%), bet par pārējām pilsētām, upēm, kalniem, utt. zināšanas ir vājas. Labi zina par krievu iepludināšanu Latvijā (90%), bet tikai 40% zina par Ventspils ostas izbūvi naftas produktu izvešanai.

VI Latvijas vēsturē ir vājas spējas orientēties vēstures laikmetos un ievērojamu notikumu gados (piem., daļa audzēkņu domā, ka zemgaļu brīvības cīņas beigušās 1936. gadā!), sevišķi Senlatvijas vēsturē. Rezultāti uzlabojas, pārejot uz jaunākām

laikiem, kaut gan Latvijas valsts brīvības cīņu laikā jūk, kas pret ko cīnījās. Labas un ļoti labas ir zināšanas par II pasaules karu un laiku pēc tā, bet pārsteidz, ka par Vorkutu no 187 audzēkņiem zina tikai 54. Īpatnējs ir apstāklis, ka par dzīvi okupētajā Latvijā ziemas vidusskolās ir daudz labākas zināšanas nekā vasaras vidusskolās (90,5% pret 40,5%).

VII Sabiedriskās zinības

A. Aktuālītātes. Vidusskolu audzēkņi ir samērā labi informēti par latviešu organizācijām, to darbību, kaut arī vasaras vidusskolās caurmērs ir zemāks. Procentuāli maz (tikai 44,5%) zinājuši, kas saņēma Tautas balvu 1978. gadā, tikai 59%, kas ir latviešu sūtniecības vadītājs Vašingtonā.

B. Tautas tradīcijas. Caurmērs šajā daļā ir 68,4%. Uz jautājumu par bluķa vilkšanu un dedzināšanu ziemas saulgriežos pareizā atbilde bijusi tikai 43—50% ziemas un vasaras vidusskolu audzēkņu, jo tā šķitusi esam Jāņu nakts izdarība.

Arī to, ka Jumja zīme ir auglības simbols, zinājuši tikai 56—58%, jo liela daļa domājusi, ka tas ir Veļu mātes simbols. Par mičošanu vedību godos un negulēšanu Jāņu naktī zinājuši 76—85%.

Šo divu gadu pētījumi norāda uz prioritātēm un vājākām vietām mūsu latviešu skolu audzēkņu zināšanās; tie palīdz plānot nākotnes darbu un programmas, kā arī pievērst vairāk uzmanības vājām vietām zināšanās un kā tās uzlabot.

Asja Lejiņa

ALA Izglītības biroja vadītāja

JĀATBALSTA MŪSU VASARAS VIDUSSKOLAS

Latviešu pamatskolas trimdā darbojas kādas vietējās organizācijas paspārnē. Šī organizācija gadā līdzekļus skolas uzturēšanai.

Daudzos latviešu centros nav iespējams gūt latvisku vidējo un augstāko izglītību. Tāpēc pastāv vasaras vidusskolas un augstākās izglītības kursi. Šīs vidusskolas un kursi, kur piedalās jaunieši no plašas apkārtnes, parasti nepieder nekādai lokālai organizācijai, kas tiem nodrošinātu pastāvīgu finansiālo atbalstu, ar ko skolas vai kursu vadība varētu rēķināties. Atbalsta trūkuma dēļ dažas vidusskolas pagājušā vasarā nevarēja uzņemt visus jauniešus, kas tās vēlējas apmeklēt.

Pielaut šādu situāciju nozīmē būt nolaidīgiem iepretim latvietībai. Nav vairs laika precīzi pētīt un normālā tempā plānot iespējamās palīdzības veidus. Ir iestājies izņēmuma stāvoklis, kuru jāuzlabo tūlīt.

Financiālajai palīdzībai, lai tā būtu nozīmīga, vajadzētu sagādāt vismaz \$100 katram skolniekam. Tā kā vasaras skolnieku un studentu kopskaits Ziemeļamerikā ir apmēram 400, tad vajadzīgā summa ir \$40,000. Ja ir laba griba un sadarbība, tad šādu summu kopīgi var sagādāt ALA un LF. Abu organizāciju dalībnieki būtu mērķtiecīgi un pilnīgi jāinformē par jauniešu lielo pieplūdumu, par viņu interesi un vajadzībām latviskā izglītībā, lai rastu sabiedrības atbalstu finansiālās palīdzības sniegšanai.

Blakus garantijām, ka katram kvalificētam jauniešim būs vieta skolās, vajadzīgs uzlabot arī mācību un jo sevišķi ārpus klases nodarbību kvalitāti. 2x2 nometnēs labi motivēti jaunieši piedalās latviskās nodarbībās un mācībās līdz 15 stundas dienā! Šādu stāvokli var sasniegt arī vasaras vidusskolās. Vajaga tikai naudu, labi kvalificētus lektorus un latvisku nodarbību vadītājus, kas spētu radīt vidi, kurā jauniešis ar prieku un patiesu interesi uzņem pasniegto vielu.

2x2 nometnēs par katru dalībnieku izdod vairāk nekā \$20 dienā. Turpretim vasaras vidusskolnieks izmaksā tikai ap \$10

dienā. Tas rāda, ka vidusskolas varētu sasniegt intensitāti, kas līdzinātos 2x2, ja atrisinātu finansiālo jautājumu.

Laika trūkums, vajadzīgās summas lielums un mūsu sabiedrisko darbinieku ierobežotās enerģijas rezerves prasa, lai mēs meklējam veidus kā vienkāršot naudas piešķiršanas procesu, kā izvairīties no parastās sīkumainības. Laiku var ietaupīt vajadzības gadījumā sasaucot ārpusķārtas sanāksmes.

Nobeidzot jāmin, ka šāds liels pasākums nāks par labu organizācijām, kas tajā iesaistīsies. Bez jau minētajām nākotnē tās varētu būt arī LNAK, DV, ALJA, LNJAK u.c. Lieli darbi pacilā, vieno sabiedrību un organizācijām dod jaunus biedrus un sabiedrības atbalstu!

Girts Zeidenbergs

VIDUSSKOLAS UN ĢIMNAZIJAS ASTONDESMITAJOS GADOS

Apkārtraksta 27. numurā (sk. 4. lpp.) rakstīju par latviešu vidusskolu un ģimnāziju ārzemēs resursiem. Secināju, ka galvenais resurss — attiecīga vecuma jaunieši ir pietiekams, lai pašreizējā dekadā (1980.—1989. gados) mūsu ziemas un vasaras vidusskolas, kā arī ģimnazija Minsterē, varētu darboties līdzšinējos vai pat paplašinātos apmēros. Pieņemsim, ka mūsu mērķis ir vidusskolu un ģimnazijas darbību turpināt pašreizējā līmenī līdz 1989. gadam. Šo mērķi izpildīt nozīmētu, ka mums caurmērā gadā būtu pie 200 absolventu divās gatavības pakāpēs, t.i., pilna laika ģimnāzijas un vasaras vai ziemas vidusskolu beidzēju.

Dati jau minētajā rakstā, apkārtraksta 27. numurā, ļauj secināt, ka mērķa izpildīšanai mēs par ģimnāziju Minsterē un par vidusskolām izdotu ne mazāk kā 730,000 šodienas ASV dolaru gadā, no kuriem Vācijas valdī-

bas turpmāk solas dot tikai ap \$300,000. Tātad latviešiem būs jāsavāc pāri par \$400,000 gadā, kas ir pāri par \$150,000 vairāk kā līdz šim. Minētajās summās nav ieskaitīti izdevumi, kurus daļēji sedz ietaupījumi skolēna ģimenes izdevumos viņa prombūtnes laikā, t.i., par pārtiku vasaras vidusskolās un par internātu Minsteres ģimnazijā (\$500,000 gadā, ap \$200,000 no vecākiem, ap \$60,000 latviešu ziedojumi). Līdz šim neapbrīnāti ir izdevumi par skolotāju sagatavošanu un par uzlabojumiem skolu darbībā, piemēram, jauni mācību līdzekļi, vai intensīvākas nodarbības (sk. Ģ. Zeidenberga rakstu 5. lpp.). Kopš savilkumā: liekas ļoti ticami, ka, apstākļiem radikāli nemainoties, brīvās pasaules latviešu devums latviskai vidējai izglītībai šīs dekadas beigās jau tuvosies 1 miljonam dolaru gadā. LF šīnī dekadā piešķirs \$40,000—60,000 caurmēra gadā. Ir skaidrs, ka LF nebūs viens no galvenajiem līdzekļu avotiem vidējai izglītībai. Lieli LF piešķirumi varētu pat negatīvi iespaidot mēģinājumus vākt līdzekļus skolām ("Man nav jāpūlas. Viņi dabūja no LF."). Bet LF varētu piešķirt līdzekļus projektiem, kas pēta vai mēģina īstenot izdevumu samazināšanas veidus, jaunus un uzlabotus līdzekļu vākšanas veidus, utml.

Rakstā par resursiem minēju, ka skolotāji varētu būt kritisks resurss, kas šīnī dekadā noteiks tiklab skolēnu skaitu kā mācību kvalitāti. Tāpēc aprakstīšu mūsu skolotāju saimes lielumu, sadalījumu pēc vecuma, pārdarbošās latviešu skolās, pamatojoties uz datiem, kas atrodami O. Aizstrauta, A. Liepkalna un J. Mežaka savāktajās skolotāju īsbioģrafijās (Arhīvs XVII, 1977, 137. lpp.; sk. arī XVIII, 251. lpp.). Apraksta rezultātus izmantošu, lai apskatītu ar skolotāju sagādāšanu saistītās problēmas šīnī dekadā.

Archīvā XVII minēti 1335 lat-

viešu skolotāji un paligskolotāji (cilvēki, kam ir akadēmiskā izglītība vai praktiska pieredze pedagogijā) brīvajā pasaulē. Skolotāju kopskaits aplēsts uz pāri par 3000. Tālāk minēto ļoti aptuveno datu pamatā ir izlase ar 127 īsbiografijām, kas rakstītas, liekas, 1975.—77. gados. Tie attiecas uz pamatskolu, vidusskolu un ģimnaziju skolotājiem. Ap 70% no skolotājiem dzīvo ASV, ap 20% Austrālijā, ap 5% Kanadā, pārējie Eiropā. Tādēļ dati raksturo tikai ASV un Austrālijas skolotāju saimi.

Īsbiografijas rakstīšanas laikā (vienkāršības labad pieņemu, ka laiks ir 1975. g.) 45% no skolotājiem strādāja kādā latviešu skolā, 45% bija ieguvuši pedagogiskos gradus pēc 1955. gada vai arī dzimuši pēc 1930. gadā un nestrādāja latviešu skolā, bet tikai 6% bija pensijā (dzimuši pirms 1911. gada, nestrādā skolā).

Pēc īsbiografiju un ALA's datiem var lēst, ka latviešu skolās brīvajā pasaulē strādā 700—1100 skolotāju. Turpmākiem aplēsumiem pieņemšu, ka šis skaits ir 1000. Šo skolotāju vecuma sadalījums 1975. gadā bija šāds: pāri 65 g.v. — 210, 61-65 g.v. — 100, 51-60 g.v. — 170, 46-50 g.v. — 30, 25-45 g.v. — 400, jaunāki par 25 gadiem — 30, nezināma vecuma — 30. Apmēram puse no mūsu skolās strādājošiem skolotājiem nemin, ka viņiem būtu akadēmiska izglītība pedagogijā. Šie dati — tiklab lielās neprofesionālu, ka arī no maizes darba pensionētu skolotāju proporcijas — varētu būt raksturīgi skolām, kas darbojas uz brīvprātības pamatiem. Redzams arī, ka mums ir spēcīga skolotāju paaudze — 25-45 gadīgo grupa, kura nav izglītojusies Latvijas vai Vācijas nometņu latviešu ģimnazijās un augstskolās.

Cik skolotāju būs jāatvieto šīnī dekadā? Visvieglāk ir aprēķināms vecuma dēļ atvietoājamo skolotāju skaits. Īsbiografijas rāda, ka skolotāju, kas vecāki

par 75 gadiem mūsu skolās praktiski nav un ka skolās strādā apmēram puse no visiem skolotājiem 66—75 gadu vecumā. Ievērojot šos faktus, jau minētais vecuma sadalījums ļauj lēst, ka astoņdesmitajos gados vecuma dēļ vajadzēs atvietot apmēram 250 skolotāju. Skolotāju skaitu, kas pārtrauks darbu skolās jaunībā vai pusmūžā, no īsbiografijās atrodamajiem datiem var aprēķināt tikai netieši. Proti, var izmantot uzdoto skolā nostrādāto gadu skaitu un dzimšanas gadu vai pirmā grada iegūšanas gadu, lai aprēķinātu cik procentus no savas darba dzīves (pēc grada iegūšanas vai sākot ar 25 gadu vecumu) skolotājs ir strādājis skolā. Šis procents svārstas no apmēram 55% jaunākajām grupām, līdz apmēram 75% vecākajai grupai un 80% visiem skolotājiem ar profesionālu izglītību. Zemāko procentu daļēji izskaidro fakts, ka neprofesionāli skolotāji darbu skolā iesāk pusmūžā vai vēl vēlāk. Rezultātā var lēst, ka šīnī dekadā būs jāatvieto ap 150—250 jauno un pusmūža skolotāju. Kopā tātad brīvajā pasaulē būs jāatvieto 400—500 skolotāju, t.i., 40—50 gadā (ASV: 25—35 gadā).

Skaitļi par atvietojamiem skolotājiem liecina, ka skolotāji tiešām ir kritisks resurss. Tas kļūst skaidrs, ja ievērojam, ka sagatavot 40—50 jaunu skolotāju gadā no vidusskolu absolventu vidus, nozīmētu, ielēšot atbirumu sagatavošanas procesā, katru gadu ieinteresēt 60—70 absolventus (no 200) mācīties par latviešu skolotājiem. Jāievēro arī, ka skaitļi ir globāli. Tie nereflektē īpašas grūtības atsevišķās zemēs vai kolonijās. Tādēļ skaidrs, ka aizejošo skolotāju sekmīga atvietošana prasīs daudzpusīgu un labi pārdomātu pieeju.

Domājot par šādu pieeju, rodas jautājumi, kuriem neesmu atradis atbildes. Par cik un kā varam kāpināt skolēnu vecāku sagatavošanu par skolotājiem? ASV ir iespējams aiziet pensijā pirms 65 gadu vecuma ar sama-

zinātu pensiju. Vai skolām būtu finansiāli iespējams segt starpību starp pilnu un samazinātu pensiju, un tā iegūt no maizes darba brīvus skolotājus? Kāpēc skolotāji aiziet no mūsu skolām vēl spēku briedumā? Vai skolas var aizejošo skolotāju skaitu samazināt, uzlabojot darba apstākļus vai citādi motivējot skolotājus? Vai varam palielināt skolotāju darba ražību, piemēram, pārejot uz klasēm, kurās skolēnus iedala pēc spējam un gatavības pakāpes, nevis pēc vecumiem?

Še minētajās problēmās un jautājumos varam saskatīt, ka brīvās pasaules latviešu skolas stipri atšķiras no brīvās Latvijas vai mītņu zemju skolām. Mūsu pārslogotie skolu darbinieki atrisinājumus savām problēmām nereti un visvieglāk atrod pazīstamos paraugos — Latvijas vai mītņu zemju skolās. LF varētu veicināt pasākumus, kuru mērķis ir labāk pazīt pašiem sevi un atrast mūsu situācijai piemērotākos atrisinājumus. LF padomes rīcībā esošā sēklas nauda ir jo sevišķi piemērota šim nolūkam. Par to vairāk citureiz.

Uldis Bluķis

VAI LF VAJADZĒTU ATBALSTĪT ŠĀDUS PROJEKTUS

Lūdzu atbildiet šo jautājumu uz zemāk atrodamās atbilžu zīmes. Man iesūtītās atbildes sakopošu un rezultātus iespiedīšu nākošā apkārtrakstā. Rezultātus padome izlietos savā darbā, piem., meklējot projektiem darītājus/autorus, ja tiem tādu vēl nav. Izņemot dažus vasaras vidusskolu vadītāju konferences (VVVK) projektus, šiem projektiem nav darītāju. Tie ir idejas, kas var kļūt īstenība.

Ierosinātāji:

Anna Ziedare, Melburnas Latviešu vidusskolas un Austrālijas vasaras vidusskolas vadītāja;

Andrejs Ozoliņš, Latviešu Nacionālās Padomes Lielbritānijā

Izglītības nozares referents;

Maija Laiviņa, Latviešu gaidu nodarbību nozares vadītāja;

Arturs Liepkalns, Minsteres latviešu ģimnazijas direktors;

Guntars Gedulis, Dienvid-amerikas Latviešu Jaunatnes apvienības priekšsēdis;

Maija Grendze, Klivlandes ev. lut. draudzes skolas pārzine;

Ilga Grava, ASV Rietumkrasta vasaras vidusskolas "Kursa" pārzine;

Uldis Bluķis, LF apkārtraksta redaktors.

Skolotāju sagatavošanai:

1. Rikot skolotāju sagatavošanas kursus un dibināt skolotāju institūtu (Rietummičigenas universitātes latviešu valodas kursi būs šāds institūts); dibināt latviešu skolotāju apstiprināšanas komisiju, kas piešķirtu skolotāja tiesības un par to pazinotu sabiedrībai. (Ierosina: VVVK, AO, GG.)

2. Dot stipendijas uz 2x2, uz Rietummičigenas universitātes latviešu valodas kursiem un uz citiem skolotāju sagatavošanas kursiem, jo īpaši tiem, kas jau strādājuši par skolotāju izpalīgiem un tiem, kas solas vismaz vienu vasaru strādāt vasaras vidusskolā. (AZ, IG)

3. Dot stipendijas latviešu studentiem, kas mācas paidagoģiju mītnes zemes universitātēs. (MG)

4. Apzināt kvalificētus skolotājus, kas māca mītnes zemes skolās. (AZ)

5. Rikot skolotāju konferences, kas pulcinātu skolotājus no dažādām zemēm un kur, starp citu, pasniegtu paraugstundas. Konferenču aprakstus piesūtītu visām skolām. (AZ)

6. Algot vienu vai vairākus pilna laika profesionālus skolotājus. Skolotājs vasarā vadītu kādu vasaras vidusskolu, ziemā — kādu lielāku papildskolu un arī strādātu kādā centrālā organizāciju izglītības biroja radošā darbā, piemēram, sagatavojot mācību līdzekļus. Algai un darbībai līdzekļus dotu vidusskola,

papildskola un izglītības birojs, proporcionāli katrā vietā nostrādātajam laikam. (UB)

Latviešu valodā un literatūrā:

7. Vasaras vidusskola latviski ne- vai mazrunājošiem. (VVVK)

8. Latviešu valodas mācība latviski nepratējiem. (MG)

9. Latviski-angliskas un angliiski-latviskas vārdnīcas. (VVVK)

10. Valodas laboratoriju mācības viela — magnetofona lentas ierunāti izrunas un gramatikas vingrinājumi. (MG, IG, AL)

11. Pavairot un izplatīt M. Paudrupes un/vai V. Rūķes-Draviņas latviešu valodas grāmatīņas. (AZ)

12. 10—30 grāmatīņu sērija — latviešu literatūras izlase (piem., A.Bels, A.Degļavs, K.Dziļums, Anšlavs Eglītis, A.Grīns, V.Kārkliņš, brāļi Kaudziši, Rutku tēvs, K.Zariņš) par vēstures un laikmetu, ieskaitot neseno, raksturojošiem tematiem. Katra grāmatīņa būtu kāda romāna izvilksim plus kopsavilkums (kā "Reader's Digest") ar paskaidrojošu ievadu, ar vārdu, vides u.c. izskaidrojumiem vidusskolas vecuma jauniešu līmenī. (AZ, AO, MG, UB)

ATBILŽU ZĪME

Lūdzu atbildēt pēc šādas atslēgas: A — LF noteikti jāatbalsta; B — LF jāatbalsta, ja apmierināti visi ar A atzīmētie projekti; C — LF varētu atbalstīt un varētu arī neatbalstīt; D — LF nav jāatbalsta; N — nezinu, vēlētos apkārtrakstā redzēt sīkāku šī projekta un tā lietderības aprakstu. Atbildes, līdz ar Jūsu komentāriem un idejām par vajadzībām un par citiem šī apkārtrakstā paceltiem jautājumiem, lūdzu iesūtīt redakto-ram .

1..... 2..... 3..... 4.....
5..... 6..... 7..... 8.....
9..... 10..... 11..... 12.....

Padome

Voldemārs Gulēns

Priekšsēdis

39 Chaplin Crescent

Toronto, Ont. M5P 1A2

tel. 416-482-6747

Valdis Bašēns

304 Doren Terr.

Vineland, N.J. 08360

tel. 609-691-7087

Stanislavs Duļevskis

Sekretārs

55 Himelfarb St.

Millis, MA 02054

tel. 617-376-5489

Jānis Krēsliņš, Sen.

3413 Giles Pl.

Bronx, N.Y. 10463

tel. 212-548-0755

Andris Padegs

Priekšsēža Vietnieks/Kasieris

Merry Hill Rd.

Poughkeepsie, N.Y. 12603

914-462-3317

Juris Petričeks

Vicepriekšsēdis/Projektu pie-
teikumu pārzinis

350 Olive St.

Menlo Park, CA 94025

tel. 415-323-2838

Rita Gāle Uiho

Piešķirumu pārzine

22 Springbrook Rd.

Livingston, N.J. 07039

tel. 201-994-2289

Dagnija Staško

Dalībnieku pārzine

Box 153, St. Andrews, N.B.

Canada E0G 2X0

tel. 506-529-3822

Auseklis Zaķis

Vicepriekšsēdis/Reklāmas pār-
zinis

26 Paynter Dr.

Willowdale, Ont. M2H 2G3

tel. 416-498-7726

Apkārtrakstu

salicis un ziedojis LF —

laikraksts "Laiks"

iespiest palīdzējis —

Uldis Grava

iekārtojis un viņetes zīmējis —

Uģis Nīgals

redīgējis —

Uldis Bluķis

Chemistry Dept.,

Brooklyn College

Brooklyn, NY 11210

212-859-1336